

ATRAKCYJNE PRZESTRZENIE MIEJSKIE

czyli program działań mających na celu poprawę jakości
przestrzeni publicznych w Łodzi.

Spis treści

I.	DIAGNOZA STANU OBECNEGO	1
1.	WPROWADZENIE – CZYM JEST PRZESTRZEŃ PUBLICZNA?	4
2.	UWARUNKOWANIA DOTYCZĄCE PRZESTRZENI PUBLICZNYCH W ŁODZI	6
a.	<i>Kontekst historyczny</i>	6
b.	<i>Istniejące uwarunkowania planistyczne</i>	12
c.	<i>Przestrzenie publiczne w skali całej Łodzi – różnorodność formy, funkcji, znaczenia i zasięgu</i>	14
d.	<i>Przestrzenie publiczne Łodzi, według mieszkańców Miasta</i>	15
II.	PRZEDMIOT PROGRAMU – OŻYWIENIE PRZESTRZENI PUBLICZNEJ ŁODZI	21
1.	MOTTO, WIZJA I CELE PROGRAMU	21
2.	ZAŁOŻENIA PROGRAMU	22
a.	<i>Dostępność</i>	22
b.	<i>Długi okres aktywności</i>	23
c.	<i>Poczucie przynależności i współuczestnictwo mieszkańców</i>	24
d.	<i>Dobra jakość i zaprojektowanie</i>	24
III.	OBSZAR OBJĘTY PROGRAMEM – SYSTEM PRZESTRZENI PUBLICZNYCH	26
1.	ZASADY, WEDŁUG KTÓRYCH OPRACOWANO SYSTEM KLUCZOWYCH PRZESTRZENI PUBLICZNYCH WYSOKIEJ JAKOŚCI W ŁODZI	26
a.	<i>Traktowanie istniejących przestrzeni o dużym znaczeniu jako rdzenia systemu</i>	26
b.	<i>Hierarchia oraz różnorodność funkcjonalna i estetyczna</i>	26
c.	<i>Punkty węzłowe</i>	27
d.	<i>Ciągłość komunikacji</i>	27
e.	<i>Możliwość rozbudowy od śródmieścia na zewnątrz</i>	27
2.	SCHEMAT: ISTNIEJĄCY UKŁAD ULIC, PLACÓW I PRZESTRZENI ZIELONYCH	28
3.	SCHEMAT: OBSZAR CENTRUM OBJĘTY PLANAMI MIEJSCOWYMI	29
4.	SCHEMAT: NOWE PRZESTRZENIE PUBLICZNE, WYNIKAJĄCE Z ZAŁOŻEŃ PLANÓW MIEJSCOWYCH	30
5.	SCHEMAT: SYSTEM PRZESTRZENI PUBLICZNYCH WYSOKIEJ JAKOŚCI 2020+	31
6.	SCHEMAT: OBSZARY TEMATYCZNE PRZESTRZENI PUBLICZNYCH	32
IV.	REALIZACJA PROGRAMU	33
1.	SCHEMAT OPERACYJNY PROGRAMU ATRAKCYJNE PRZESTRZENIE MIEJSKIE	34
2.	DZIAŁANIA W RAMACH PROGRAMU – 6 KROKÓW REALIZACJI PROGRAMU	35
a.	<i>Analiza zapisów w MPZP i innych planów miasta i/lub wskazanie do ujęcia w planie</i>	35
b.	<i>Diagnoza miejsca</i>	35
c.	<i>Akcje i wydarzenia – włączenie mieszkańców</i>	41
d.	<i>Tymczasowe zagospodarowanie przestrzeni</i>	41
e.	<i>Poprawa funkcjonalności i estetyki drobnymi działaniami</i>	41
f.	<i>Remont, przebudowa, zmiana organizacji przestrzeni</i>	42
3.	OBSZARY TEMATYCZNE PROGRAMU ORAZ OKRES REALIZACJI PROGRAMU	42
a.	<i>OBSZAR: „PRZY PIOTRKOWSKIEJ” – do 2016</i>	42
b.	<i>OBSZAR: „PRZESTRZENIE PUBLICZNE NCŁ” – do 2017</i>	42
c.	<i>OBSZAR: „U ŹRÓDEŁ PIOTRKOWSKIEJ” – do 2020</i>	43
d.	<i>ISTOTNE PRZESTRZENIE PUBLICZNE POZA WYRÓŻNIONYM SYSTEMEM – 2020+</i>	43
4.	ZADANIA DODATKOWE	43

Zespół opracowujący:

1. Bartosz Poniatowski
2. Szymon Nogalski
3. Natalia Mackiewicz
4. Mariusz Sokołowicz
5. Jarosław Góralczyk

Nadzór merytoryczny:

prof. Marek Janiak

I. DIAGNOZA STANU OBECNEGO

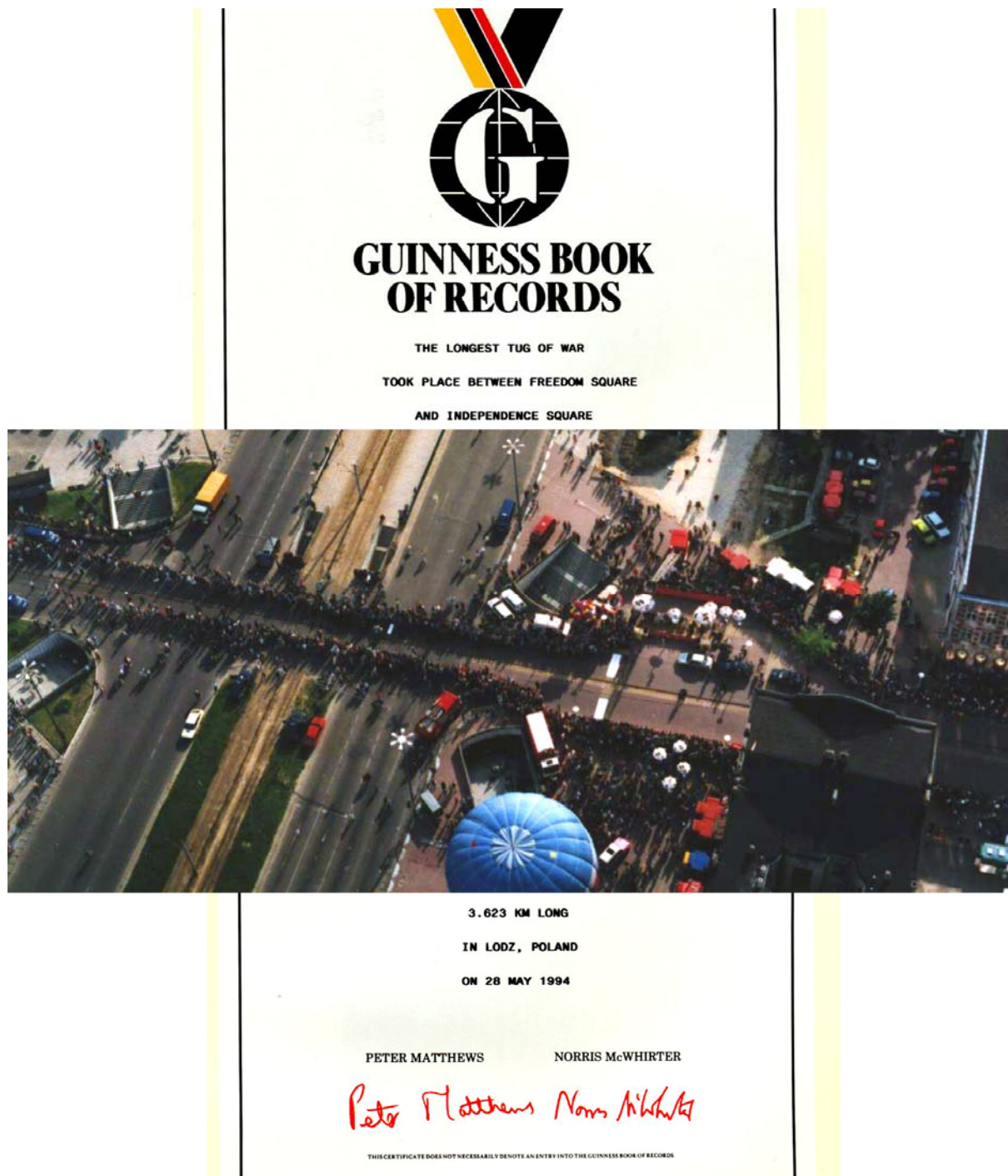
Jeżeliby, z całego szerokiego spektrum czynników wpływających na jakość przestrzeni publicznej wybrać dwa, byłyby nimi zapewne atrakcyjność oprawy materialnej oraz różnorodność rodzajów i częstotliwość występowania aktywności mieszkańców. Oba te czynniki wymagają dbałości i konkretnych działań a brak odpowiednich bodźców napędza koło bierności, beznadziei, spadek zainteresowania i problemy społeczno - gospodarcze. Dowodem na to jest brak aktywności na ulicy Piotrkowskiej i w jej pasażach w latach PRL zestawiony z wybuchem zainteresowania uczestnictwem w jej „życiu” dzięki wydarzeniom z lat dziewięćdziesiątych i dwutysięcznych. Lodowa góra w wakacje, zapisane w księdze Guinnessa przeciąganie czterokilometrowej liny przez całą ulicę, „święto nitki”, „regaty ulicy Piotrkowskiej”, „długa plaża”, festiwal Światła, Miejski Sylwester na Placu Wolności... Można wymieniać jeszcze długo.

Niestety postępująca suburbanizacja miasta i zmniejszająca się liczba mieszkańców centrum przyczynia się do zmiany sposobu użytkowania ulic, placów i pasaży. Remont Piotrkowskiej daje szansę na ponowne zainteresowanie „wizytówką” miasta, trzeba jednak pamiętać, że Łódź to wiele więcej niż jedna ulica.

Z tego powodu powstaje niniejszy program, dedykowany mieszkańcom Łodzi, którego celem jest wsparcie i koordynacja działań zmierzających do poprawy jakości przestrzeni publicznych.

Ryc. 1. Wydarzenia na ulicy Piotrkowskiej. Źródło: Archiwum Fundacji Ulicy Piotrkowskiej.

Ryc. 2. Rekord Guinnessa w przeciąganiu najdłuższej liny 1994 r.

Źródło: Archiwum Fundacji Ulicy Piotrkowskiej.

Ryc. 3. Święto Nici 1993 r. Źródło: Archiwum Fundacji Ulicy Piotrkowskiej.

ORGANIZATORZY:

- Fundacja Ulicy Piotrkowskiej
- Wydział Kultury UM Łódź
- Biuro Komitetu Organizacyjnego SSt Akademicki Ośrodek Kultury „77”
- Towarzystwo Śpiewacze im. Karola Szymanowskiego
- Fundacja Wspierania Lokalnych Inicjatyw Gospodarczych i Ochrony Środowiska Łódź-Góra
- UMT, Wydział Oświaty, Sportu i Rekreacji
- Śródmiejskie Forum Kultury
- Łódzki Klub Kolekcjonerów
- Estrada Łódzka
- Komenda Wojewódzkiej Straży Pożarnej
- Wojewódzki Ośrodek Modelarski
- Łódzki Dom Kultury
- Pałac Młodzieży im. Juliana Tuwima
- Muzeum Kinematografii
- Stowarzyszenie Kupców Ulicy Piotrkowskiej
- Towarzystwo Przyjaciół Łodzi

Ryc. 4. Plakat informujący o Światowym spotkaniu Łódzian 1992 r.

Źródło: Archiwum Fundacji Ulicy Piotrkowskiej.

1. WPROWADZENIE – czym jest przestrzeń publiczna?

Istnieje wiele definicji miasta, wynikających nie tylko ze stopnia skomplikowania tego przestrzenno-organicznego tworu, lecz również z liczby dziedzin i punktów widzenia, z których można oglądać to zjawisko. Jednak szczególną uwagę zwraca jeden, konkretny i zawsze występujący w mieście aspekt – przestrzeń publiczna. Jest to zawsze – już od czasów starożytnej greckiej agory, załóżka pierwszych miast – szczególnie w pierwszym zetknięciu z miastem ale również w codziennym jego użytkowaniu, punkt odbioru większości relacji w nim zachodzących. To z poziomu ulic, placów, skwerów i parków obserwujemy i uczestniczymy w miejskim życiu.

*Naturalną potrzebą człowieka jako istoty społecznej są kontakty z innymi ludźmi. Przy czym nie chodzi tu jedynie o fizyczną styczność, ale o **możliwość inicjowania interakcji. Realizacja tej potrzeby może odbywać się wyłącznie w publicznej przestrzeni miasta. Miasto to osada, w której dochodzi do spotkań obcych sobie osób***¹.

*Spotkania te, niezbędne dla prawidłowego funkcjonowania, nie tylko przestrzeni publicznej czy miasta, ale społeczeństwa jako takiego, muszą mieć odpowiednie miejsce, w którym mogłyby się odbywać. Było to wykorzystywane zarówno dla korzyści mieszkańców (np. agory w Starożytnej Grecji, czy realizacje dzielnic w oparciu o zasady nowej urbanistyki z końca XX wieku), jak i przez systemy totalitarne – poprzez rozbicie i przewymiarowanie takiej przestrzeni. (...) Przestrzeń stworzona przez człowieka może doskonalić ludzkie uczucia i ludzką percepcję. Przestrzeń architektoniczna – może określić odczucia i je ożywiać*².

Poprzez decyzje projektowe można wpływać na formy zachowań, tworząc dobre lub złe warunki dla wydarzeń zewnętrznej przestrzeni

¹ Sennett, Richard, 2009, *Upadek człowieka publicznego*. Tłum. Hanna Jankowska.

Warszawa: Warszawskie Wydawnictwo Literackie Muza.

² Tuan Yi-Fu, 1987, *Przestrzeń i miejsce*, Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy.

przydomowej, a zarazem kreując miasta tętniące życiem lub go pozbawione³.

Ryc. 5. Wydarzenia na ulicy Piotrkowskiej. Źródło: Archiwum Fundacji Ulicy Piotrkowskiej.

Nawet przyjmując różne definicje zarówno miasta jak i przestrzeni, gdy przyjmiemy punkt widzenia – miasto Łódź, przed oczyma pojawia nam się obraz konkretnie zdefiniowany i wykluczający pomyłkę. Wizerunek ciągów kamienic, przyprószonych postindustrialnym pyłem dawnej świetności, ambiwalentnego charakteru i wciąż tkwiącego w nich potencjału.

Kamienica, która we wnętrzu swym zamyka prywatność, a jednocześnie współtworzy przestrzeń społeczną, zdaje się być doskonałym budulcem »udanego« miasta⁴.

³ Gehl Jan, 2009, *Życie między budynkami. Użytkowanie przestrzeni publicznych*, Kraków: RAM;

⁴ B. Macikowski, 2004, *Kamienica – podstawowy element formy miasta a skale architektoniczne*, [w:] Sołtysik M. J. (red.) *Kamienica w krajach Europy Północnej*. Gdańsk: Nadbałtyckie Centrum Kultury NCK.

Przytoczone powyżej, częściowe, acz ujmujące zagadnienie przestrzeni publicznej w sposób holistyczny, definicje wskazują również na bardzo istotny aspekt – delimitację (jednoznaczne zdefiniowanie granic) przestrzeni. Granica między tym co publiczne i prywatne, aby tworzyć wysoką jakość, musi być nie tylko nie tylko jasno wyznaczona ale posiadać odpowiednią oprawę (wygląd i estetykę, a co za tym idzie skalę i proporcje) ale również umożliwiać dialog między tymi dwoma światami. Z tego powodu niezwykle istotne są funkcje, znajdujące się w parterach budynków, które mogą zachęcać do korzystania z przestrzeni publicznej, lub pozbawiać ją życia. Na użytkowanie przestrzeni i ocenę jej jakości duży wpływ ma również sposób kształtowania posadzki, mebli miejskich, małej architektury i zieleni.

2. UWARUNKOWANIA DOTYCZĄCE PRZESTRZENI PUBLICZNYCH W ŁODZI

a. Kontekst historyczny

Założeniem przyjętym w dziewiętnastowiecznych dokumentach planistycznych Łodzi, potwierdzonym późniejszą realizacją, był ortogonalny układ sieci ulic z wyznaczonym dużym placem targowym dla każdej nowopowstającej dzielnicy. Oprócz istniejącego Starego Rynku zaplanowano wówczas Nowe Miasto w oparciu o Nowy Rynek (obecny plac Wolności), Dzielnica Wiązowa ukształtowała się w oparciu o Zielony Rynek (obecny plac Barlickiego), Nowa Dzielnica o Rynek Wodny (obecny plac Zwycięstwa) i Rynek Cegielniany (obecny plac Dąbrowskiego), zaś osada Łódka o Rynek Bielnikowy i Fabryczny (obecny Plac Katedralny), nawet w chaotycznej zabudowie Bałut ukształtował się regularny Bałucki Rynek.

Niezwykle istotnym uwarunkowaniem, które charakteryzuje nasze miasto na tle innych przykładów europejskich, jest praktyczny brak występowania w XIX wieku instytucji i obiektów publicznych, które wprowadziłyby w zwartą tkankę miejską dziedzińce i place reprezentatywne, które tworzyłyby przestrzenie publiczne. W historycznej tkance Łodzi pojawiły się one tylko w nieznacznej ilości, w okresie międzywojennym (np. plac Dąbrowskiego przed budynkiem sądu, przed wojną jedynie plac Wolności, który nie był przestrzenią reprezentatywną, tylko

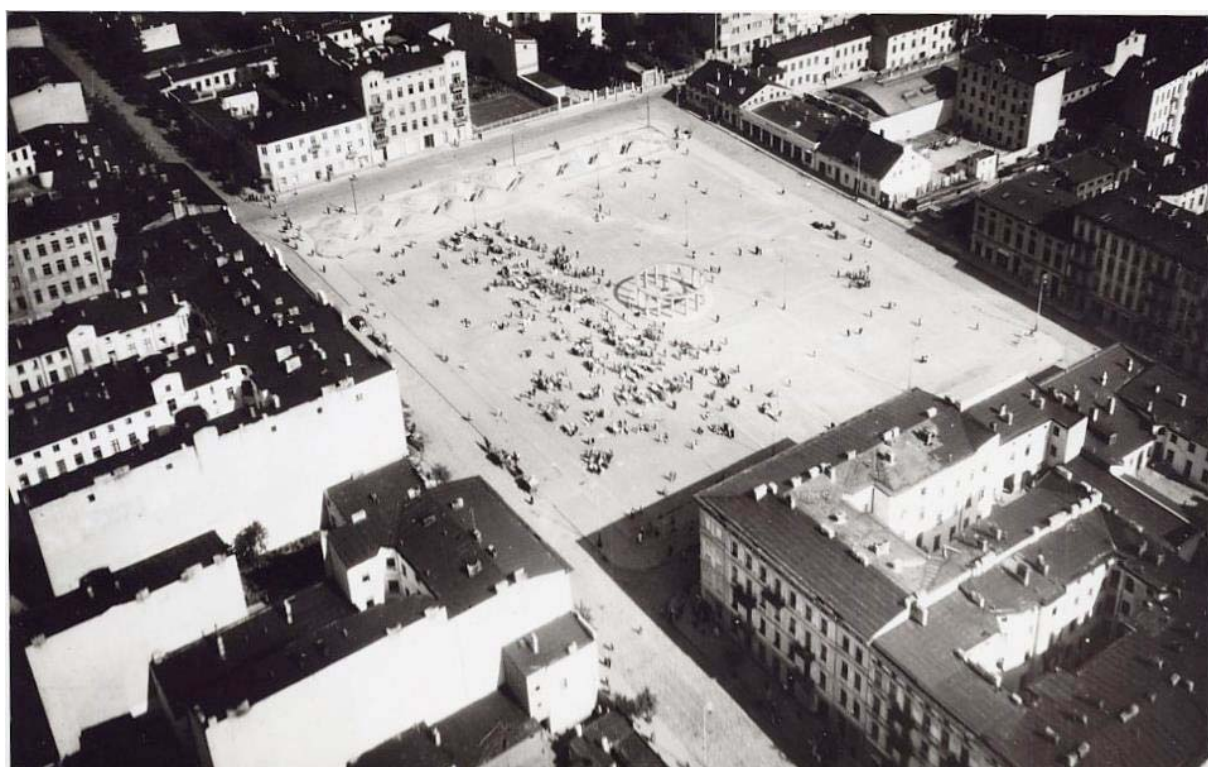
funkcjonalną). Zjawisko to spowodowane jest przemysłowym charakterem miasta, które było nastawione na inne priorytety w okresie swojego burzliwego rozwoju.

Ryc. 6. Stary Rynek. Źródło: [http://www.kultura enter.pl](http://www.kulturaenter.pl).

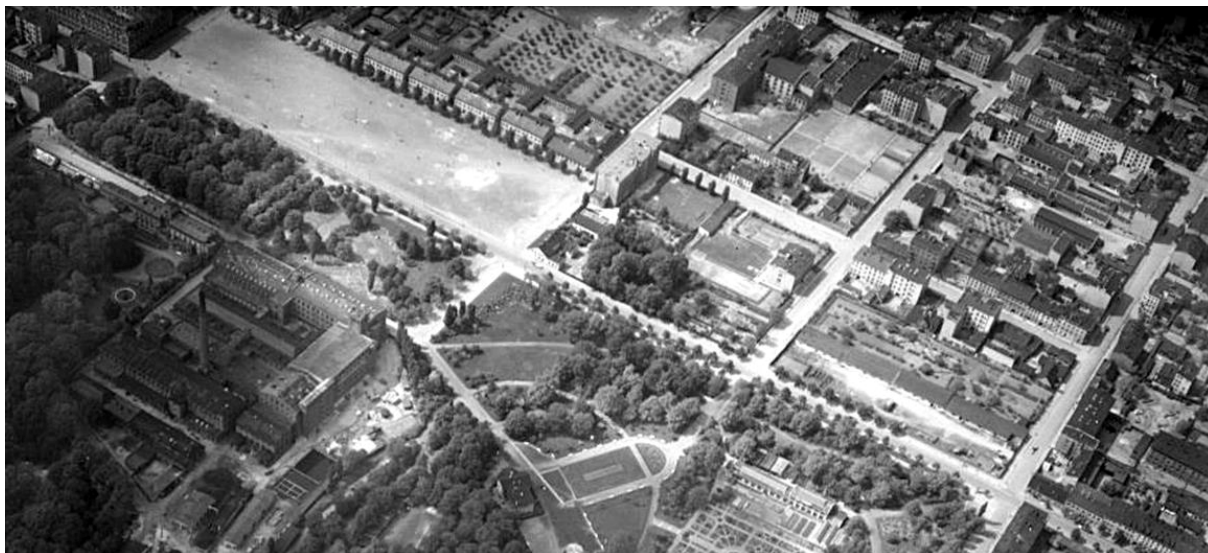

Ryc. 7. Nowy Rynek, obecny plac Wolności. Źródło: <http://www.refetografie.blogspot.com>.

Ryc. 8. Zielony Rynek w 1939 roku, obecnie plac Barlickiego.

Źródło: <http://fotopolska.eu>.

Ryc. 9. Wodny Rynek, obecnie plac Zwycięstwa.

Źródło: <http://www.historiałodzi.obraz.com.pl>.

Ryc. 10. Bałucki Rynek.

Źródło: <http://www.fotopolska.eu>.

Ryc. 11. Plac Cegielniany, obecny plac Dąbrowskiego.

Źródło: Archiwum Państwowe w Łodzi.

Historyczny układ urbanistyczny, w dużym stopniu wypełniony architekturą, kształtującą jasny i czytelny układ przestrzeni publicznych i prywatnych oraz będący podstawowym elementem kształtującym tożsamość miasta, zachował się do dnia dzisiejszego z nielicznymi modyfikacjami. W okresie powojennym zostały zniszczone jednostronnie pierzeje trzech ulic (ciąg al. Kościuszki i ul. Zachodniej, ul. Narutowicza na relatywnie krótkim odcinku i ciąg al. Mickiewicza – Piłsudskiego). Degradacji i wyburzeniom, wynikającym z lat zaniedbań oraz celowych działań uległa pewna część budynków, parków i założeń ogrodowych, co nie pozostało bez wpływu na odbiór jakości przestrzeni publicznych. Pod koniec XX i na początku XXI wieku zaobserwować można było również bardzo negatywny proces zabudowywania placów targowych poprzez stałe stoiska i hale targowe, co przyczyniło się do zawłaszczenia przestrzeni publicznej przez określoną grupę prywatnych użytkowników, przesądzając jej funkcjonowanie i ograniczając je do pewnych godzin w ciągu doby.

Główną przestrzenią publiczną Łodzi pozostała ulica Piotrkowska, rozpoznawalna również daleko poza granicami Łodzi, zaś uzupełniające funkcje placów, oprócz placu Wolności (choć aktualnie jest raczej rondem komunikacyjnym), pełnią pasáže Rubinsteina, Schillera i Józewskiego.

Ryc. 12. Ulica Piotrkowska. Źródło: Archiwum Fundacji Ulicy Piotrkowskiej.

Historyczne rozplanowanie placów miejskich i ulic nie zaspokaja jednak potrzeb społeczeństwa XXI wieku. Wywołało to, podobnie jak w innych miastach o porównywalnej strukturze przestrzennej, efekt zagospodarowania własności prywatnej, która zaczęła funkcjonować jako przestrzeń publiczna. Chodzi tu głównie o podwórka, które uzyskały status nieformalnych pasażów usługowo-handlowych. Ich potencjał w tworzeniu przestrzeni dla małych społeczności sąsiedzkich został wykorzystany jako dobro, z którego mogą korzystać również przybywający goście i klienci usług w nich lokalizowanych. Jednak o rytmie i czasie funkcjonowania decyduje prywatny właściciel. W największej skali takimi przestrzeniami są rynek Manufaktury (dawne imperium fabryczne Izraela Poznańskiego) i centrum Off Piotrkowska (dawna fabryka Franciszka Ramisha)

Duży rozmiar kwartałów miejskich, jest związany z małą liczbą ulic. Podstawowym działaniem, realizowanym równolegle z poprawą jakości istniejącej przestrzeni publicznej, jest wprowadzenie nowej, właśnie w postaci ulic, a także placów, skwerów i pasaży, we wnętrza kwartałów⁵. Istotny będzie również sposób przestrzennego definiowania nowopowstałych ciągów granic. Jako generalną zasadę przyjmuje się konieczność realizacji usług w parterach nowych budynków, które będą nawiązywać dialog z przestrzenią, którą wykreują.

b. Istniejące uwarunkowania planistyczne

Zgodnie z Art. 2. pkt 6 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. 2003 Nr 80 poz. 717 z późn. zm.), *[Ilekroć w ustawie jest mowa o:] „obszarze przestrzeni publicznej” – należy przez to rozumieć obszar o szczególnym znaczeniu dla zaspokojenia potrzeb mieszkańców, poprawy jakości ich życia i sprzyjający nawiązywaniu kontaktów społecznych ze względu na jego położenie oraz cechy funkcjonalno-przestrzenne, określony w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy;*

W w/w Studium dla Łodzi (przyjętego uchwałą nr XCIX/1826/10 Rady Miejskiej w Łodzi z dnia 27 października 2010 r.) znajduje się zapis:

„Podstawowy system obszarów przestrzeni publicznych o znaczeniu ogólnomiejskim tworzą:

- ulica Piotrkowska,*
- ciągi piesze na osi północ – południe, w części zachodniej strefy centralnej, wzdłuż ulicy Gdańskiej od centrum wielofunkcyjnego „Manufaktura” do zespołu Politechniki Łódzkiej, oraz w części wschodniej od Parku Helenów, ulicą Targową przez Plac Dąbrowskiego, w przyszłości Rynek Kobro oraz Plac Zwycięstwa i dalej wzdłuż Parku Źródlińska do rejonu Księżego Młyna,*
- ciągi piesze na osi wschód–zachód wzdłuż al. A. Mickiewicza i J. Piłsudskiego wewnątrz kolei obwodowej nawiązujące do struktury zagospodarowania obszaru,*
- ciągi piesze związane z Nowym Centrum Łodzi, łączące ul. Piotrkowską z multimodalnym węzłem komunikacyjnym, Specjalną Strefą Sztuki, obiektami byłej*

⁵ Idee te pojawiły się już w latach '70, jednak sposób kształtowania tych przestrzeni nie wynikał z ducha miejsca

EC1, Centrum Festiwalowym, tworzące na przecięciach Rynek Kobro i prowadzące do strefy Biznesu i koncentracji zieleni miejskiej,

- tereny ogólnodostępne wchodzące w skład Zielonego Kręgu Tradycji i Kultury, obejmujące ciągi piesze i zielone, tereny parkowe, place i rynki wraz z wewnętrznym systemem powiązań.

Do przestrzeni publicznych zalicza się:

- drogi publiczne i drogi rowerowe,*
- parki i skwery oraz tereny zieleni urządzonej,*
- place miejskie.*

Wyznaczenie dodatkowych przestrzeni publicznych, w szczególności związanych ze strukturami lokalnymi może być dokonywane w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.”

Powyższa definicja nie wskazuje jednak na podstawową rolę całego historycznego układu urbanistycznego centrum Łodzi jako szkieletu przestrzeni publicznych, z których dopiero można wyróżnić część stanowiącą pewien system o docelowo podniesionych parametrach jakości. Wybiera natomiast z tej całości pewną część ulic jako „podstawowy system obszarów przestrzeni publicznych o znaczeniu ogólnie miejskim”, będących osiami łączącymi doliny rzek Łódki i Jasienia oraz tereny zielone poza koleją obwodową. Proponowany „system” posiada jednak pewien mankament – odległości „ciągów pieszych” mają długości od 2,6 km do powyżej 11 km, zaś obwód całego „systemu” ma długość 26 km. Są to wymiary odpowiednie raczej dla dróg rowerowych, a nie dostępne dla pieszych. Dopiero fragmenty tego systemu (pierwszy znajdujący się w rejonie Nowego Centrum Łodzi, drugi w okolicy placu Wolności, Starego Rynku i parku Nowomiejskiego, trzeci w rejonie Księżego Młyna) mają potencjał utworzenia „pętli⁶” ogólnodostępnych dla wszystkich użytkowników – pieszych, niepełnosprawnych, korzystających z komunikacji miejskiej, rowerzystów oraz dobrze połączony z komunikacją indywidualną czy planowaną koleją aglomeracyjną. Dodatkowo nie zostały określone priorytety dla działań związanych z poprawą ich jakości – zarówno hierarchia ważności działań

⁶ W rozumieniu układu w którym istnieją co najmniej dwie alternatywne drogi dojścia między głównymi punktami węzłowymi, o porównywalnej atrakcyjności i jakości.

koniecznych dla stworzenia systemu jak i kolejność ich wykonania – pozostawione jest to zatem do rozstrzygnięcia w ramach Programu.

c. Przestrzenie publiczne w skali całej Łodzi – różnorodność formy, funkcji, znaczenia i zasięgu

Przestrzenie publiczne posiadają odmienną charakterystykę w różnych strefach miasta. Istnieje jednak szereg funkcji, które powinny być przez nie pełnione. Są nimi:

- zapewnienie ciągłości funkcjonowania organizmu miejskiego – komunikowanie się i transport (zarówno zbiorowy jak i indywidualny), dostarczanie usług publicznych (infrastruktura), korzystanie z terenów zielonych i rekreacyjnych (dostarczanie usług ekosystemu miejskiego);
- kształtowanie tożsamości i wizerunku miasta, które jest zawsze identyfikowane w pierwszej kolejności poprzez wnętrza urbanistyczne dostępne dla wszystkich użytkowników – mieszkańców, turystów czy inwestorów;
- regulowanie stosunków międzyludzkich – stymulowane współobecności;
- tworzenie warunków dla „przebywania dla samego przebywania” jako coraz powszechniejszej formy spędzania czasu wolnego a coraz częściej – także wykonywania pracy.

Dla zrozumienia czym jest przestrzeń publiczna w skali całego Miasta konieczne jest wyjaśnienie różnic w przestrzeni publicznej centrum miasta w stosunku do osiedli mieszkaniowych, gdzie przestrzeń między budynkami określa się raczej w kategoriach nie-miejsca i przestrzeni niczyjej, bądź nazwami konkretnych obszarów (drogi, parkingi, place zabaw, skwery itp.).

W obszarze poza Strefą Wielkomiejską zauważalny jest częsty brak jasnego podziału na przestrzeń publiczną i prywatną. Pojawia się również fenomen przestrzeni półpublicznej – faktycznej przestrzeni prywatnej, funkcjonującej jednak jak publiczna, czyli np. podwórka założeń osiedli socrealistycznych, które są dostępne nie tylko dla mieszkańców. Zjawisko jest to szczególnie niekorzystne przestrzennie (i w konsekwencji społecznie), w przypadku gdy struktura zabudowy nie tworzy nawet umownych granic przestrzeni prywatnej – brak pierzei i zdefiniowanych przestrzennie dziedzińców – dla wolnostojących bloków w układach równoległych (rzędowych).

Dla poprawy jakości przestrzeni publicznej osiedli konieczne byłoby czytelne zdefiniowanie przestrzenne granic pomiędzy przestrzenią publiczną a prywatną, poprzez odpowiednie kształtowanie przestrzeni: jej posadzki i zabudowy tworzącej pierzeje ulic, placów, skwerów itd. Umożliwi to uzupełnienie zabudowy o obiekty wielofunkcyjne, gwarantujące atrakcyjność przestrzeni publicznych i pobudzające przedsiębiorczość mieszkańców.

Jakość przestrzeni publicznej jest tu mierzona w sposób odmienny niż w centrum. Monofunkcyjne kształtowanie osiedli, niezgodnie z tradycją urbanistyki miejskiej, jest rekompensowane dostępem do terenów niezabudowanych, zielonych oraz rekreacyjnych. Obszary te są wysoko cenione przez ich mieszkańców a duża ich ilość oraz lokalność jest często argumentem dla wyboru takiego miejsca zamieszkania.

Różnice między przestrzenią publiczną w centrum i poza nim polegają więc nie tylko na odróżniającej je formie, ale także na funkcji i zasięgu potencjalnych zainteresowanych i użytkowników.

d. Przestrzenie publiczne Łodzi, według mieszkańców Miasta⁷

Problem definicji

Ponad połowa (59,1%) badanych Łódzian wie co to jest przestrzeń publiczna, zarówno odnośnie definicji, jak i wyglądu czy funkcji. Jednakże, pojęcie to jest dość ogólne i niedoprecyzowane. 16% zadeklarowało, iż nie wie czym jest przestrzeń publiczna, a 25% respondentów podała całkowicie inną definicję, niż przyjęta na potrzeby badania. Na użytek badań przyjęto następującą definicję przestrzeni publicznej: **„wszelkie miejsca dostępne powszechnie i nieodpłatnie, fizyczna przestrzeń, w której może znaleźć się każda jednostka społeczna”**. Definicja ta nie jest tożsama z definicją przyjętą w programie, nie rozstrzyga bowiem kwestii dyskusyjnych np. prywatnych galerii handlowych funkcjonujących jako przestrzenie publiczne, bądź obszarów nieokreślonych przestrzennie, czyli przestrzeni „niczyjej”.

Jednoznacznie z definicją przestrzeni publicznej kojarzy się ulica Piotrkowska, podczas gdy inne ulice nie są tak postrzegane (tylko niecałe 7% wskazało ulice Piłsudskiego, Narutowicza i Kościuszki). O szczególnym charakterze

⁷ Na podstawie raportu z badań „Przestrzenie publiczne miasta” z 2011 roku, przeprowadzonego przez Miejską Pracownię Urbanistyczną w Łodzi.

ulicy Piotrkowskiej w oczach mieszkańców Łodzi świadczy też niechęć respondentów do sytuowania przy niej nowoczesnych budynków (55% absolutnie się nie zgadza, a 22% wolałoby aby ich nie było). Równocześnie okolice Piotrkowskiej i centrum zostały wskazane jako miejsce potencjalnie najlepszej lokalizacji nowych przestrzeni publicznych (19,5%). W dalszej kolejności znalazły się również tereny zielone i rekreacyjne. Łodzianie chcieliby w centrum ograniczeń ruchu kołowego – poprzez upowszechnienie stref ruchu uspokojonego oraz środki transportu zrównoważonego, opartego na komunikacji miejskiej i wprowadzaniu nowych stref ruchu pieszego.

Stosunek zarówno mieszkańców jak i odwiedzających miasto do jego przestrzeni publicznych jest silnie uwarunkowane pozycją tego miasta w układzie osadniczym oraz jego pozycją ekonomiczną. W tym kontekście, postrzeganie Łodzi na tle 11 innych dużych miast Polski nie prezentuje się korzystnie. Najlepiej oceniane są możliwości inwestycyjne miasta (24,3% uznało, że Łódź jest na trzecim miejscu pod względem atrakcyjności dla inwestorów – za Warszawą i Krakowem) oraz organizacja imprez, również sportowych (41%). Dla 19,5% osób Łódź jest miastem atrakcyjnym pod względem liczby pubów, kawiarni i restauracji, a dla 15% pod względem dynamiki rozwoju.

Jedynie 4,4% ankietowanych uważa, że Łódź jest miastem atrakcyjnym ze względu na jakość przestrzeni publicznych. Niekorzystnie wygląda także kwestia czystości i bezpieczeństwa (tylko odpowiednio 2,7% i 4% ocenia Łódź dobrze pod tym względem).

Generalnie obraz Łodzi w oczach jej mieszkańców jawi się jako miasto szare, zaniedbane, nieatrakcyjne, z potencjałem, ale wciąż niewykorzystanym, skąd najchętniej można by migrować. Postrzeganie łódzkich przestrzeni publicznych wygląda w tym względzie podobnie, stanowiąc konsekwencję niekorzystnego wizerunku miasta.

Z jakich przestrzeni korzystają mieszkańcy?

Najczęściej odwiedzanymi nieobligatoryjnie przez łodzian przestrzeniami publicznymi są tereny zielone (parki, skwery, zieleńce, itp.), które prawie 60% badanych odwiedza częściej niż raz w tygodniu i są to najczęściej osoby starsze, mieszkające w blokach. Równie popularne są targowiska odwiedzane częściej niż raz w tygodniu przez 56% (przeważa liczba kobiet). 40% respondentów z tą samą

częstotliwością odwiedza również place miejskie i pasáže, ale są to przeważnie osoby młode, częściej kobiety, zarówno mieszkańcy bloków jak i domków jednorodzinnych. Rzadziej odwiedzają oni miejsca rekreacji i wypoczynku takie jak boiska czy place zabaw gdyż jest to tylko 1/3 mieszkańców, zazwyczaj są to najmłodszy mieszkańcy bloków. Wymienione wyżej przestrzenie publiczne różnią się również pod względem długości spędzanego w nich czasu. Miejscami, gdzie przebywa się jednorazowo najdłużej (od 1 do 2 godzin) są parki, skwery i tereny zielone (38,4%) oraz miejsca rekreacji i wypoczynku (28,1%). Place miejskie i pasáže oraz targowiska są przestrzeniami, gdzie najpopularniejsze jest spędzanie nie więcej niż godziny jednorazowo.

Ocena przestrzeni publicznych w opinii Łódzian?

Pozytywnie oceniana jest dobra **dostępność i funkcjonalność**. Negatywnie oceniane są **estetyka, czystość i bezpieczeństwo**. Najniżej pod względem bezpieczeństwa zostały ocenione parki, skwery i tereny zielone (ponad 25% niezadowolonych), kontrowersje dotyczą także czystości terenów rekreacyjnych (ponad 22% niezadowolonych). Najbardziej negatywne odczucia dotyczące przestrzeni publicznych mają mieszkańcy domów jednorodzinnych i kamienic (głównie kobiety), mieszkańcy Bałut i Śródmieścia. Dużo lepiej postrzegają ten temat mieszkańcy bloków.

Jak w tym kontekście mieszkańcy postrzegają swoją okolicę?

W zakresie oceny sąsiedztwa dostrzegalne jest w Łodzi zjawisko określane jako „lokalna zwyczajność preferencji przestrzennych”, tj. lepsze postrzeganie okolic swojego miejsca zamieszkania w kontekście całego miasta. Taka tendencja bardzo dobitnie zaznaczyła się w przeprowadzonych badaniach. 75% respondentów jest zadowolonych ze swojej okolicy, a jedynie 4,3% wyraża zdecydowane niezadowolenie. Na tle całego miasta połowa Łódzian ocenia korzystnie miejsca, w których mieszka i uważa, że jest tam lepiej niż gdziekolwiek w Łodzi. Można zauważyć, że głównie w ten sposób odpowiadali mieszkańcy bloków i domów jednorodzinnych, a mieszkańcy kamienic ze śródmieścia mają bardziej krytyczne spojrzenie na swoją okolicę. Im starsi respondenci, tym lepiej oceniają swoją okolicę oraz są bardziej zadowoleni ze swojego miejsca zamieszkania.

Czego brakuje w przestrzeniach publicznych?

Głównym pożądanym elementem, którego brakuje we wszystkich rodzajach przestrzeni publicznych są toalety publiczne i kosze na śmieci (80% badanych uważa, że jest ich zbyt mało) – czyli elementy związane z utrzymaniem czystości oraz mała architektura (stojaki na rowery – ich brak wyraziło 80% respondentów, ten czynnik najpewniej uległ poprawie w związku z montażem dużej ilości stojaków w ostatnich 2 latach, ławki – ich brak wyraziło 75%). Łodzianom brakuje także miejsc rekreacji i aktywnego wypoczynku, a także miejsc kultury (np. galerie artystyczne). Dla badanych najważniejsza w przestrzeniach publicznych jest zieleń. Na drugim miejscu jest lokalizacja i funkcjonalność. Relatywnie najmniejsze znaczenie respondenci przypisują obecności w przestrzeni publicznej elementów małej i dużej architektury (z wyjątkiem koszy na śmieci i stojaków rowerowych). 93% badanych stwierdziło, że funkcja i wygląd budynku w jakimś stopniu powinny być dopasowane do otaczających go przestrzeni publicznych.

W jakich wydarzeniach uczestniczą łodzianie?

Odnosnie organizowanych w przestrzeniach publicznych imprez masowych łodzianie najchętniej uczestniczą w koncertach muzyki rozrywkowej (51,8%) oraz imprezach okolicznościowych z okazji różnych świąt, np. Dni Łodzi, Sylwester itp. (48%). W piknikach rodzinnych brało udział 18% badanych, seanse kina letniego i teatry uliczne to popularność rzędu odpowiednio 14% i 10% oraz imprezy sportowe 8%. Organizowane koncerty muzyki poważnej, różnego rodzaju wystawy czy gry uliczne, pochody i parady interesują mniej niż 5,5% łodzian każde. Jednocześnie tylko 44% wszystkich ankietowanych zadeklarowało udział w jakimkolwiek wydarzeniu z wyżej wymienionych w przeciągu roku. Respondenci wskazali, że najlepszym miejscem do tego typu wydarzeń jest ulica Piotrkowska (46,5%), a w dalszej kolejności parki miejskie (32%), obiekty sportowe (22%), place (20%) i centra handlowe (18%).

Jakie funkcje dla istniejących przestrzeni publicznych widzą łodzianie?

Wachlarz funkcji, jakie spełniają przestrzenie publiczne w Łodzi jest w opinii badanych wystarczający i powinien zostać utrzymany. Według respondentów wiodącymi funkcjami głównych przestrzeni publicznych są:

- dla placu Dąbrowskiego i placu Wolności – funkcja kulturalna, reprezentacyjna i rozrywkowa, miejsce spotkań dla łodzian (a pl. Wolności również funkcja komunikacyjna),
- dla pasaży Schillera i Rubinsteina – funkcje kulturalne i rozrywkowe oraz miejsca spotkań mieszkańców miasta,
- dla Rynku Staromiejskiego – funkcja kulturalna,
- dla placu Barlickiego – funkcja handlowa,
- dla placu Niepodległości – funkcje handlowa i komunikacyjna,
- dla ulicy Piotrkowskiej – przede wszystkim funkcja reprezentacyjna, kulturalna (ponad 75% respondentów) oraz miejsce spotkań i rozrywki (część respondentów chciałaby funkcję rekreacyjną – 17% i mieszkaniową – 13%, a znikoma część funkcję handlową – mniej niż 1%).

Wnioski

Warto zwrócić uwagę na efekt obecnego przejęcia funkcji handlowej przez wielkopowierzchniowe centra handlowe oraz akceptację tej sytuacji przez mieszkańców Łodzi. Jednakże jak pokazują doświadczenia innych miast, w relatywnie niedługim okresie można spodziewać się zmęczenia nieszczerym naśladownictwem miasta, oferowanym przez tego typu quasi-publiczne przestrzenie. Przewidywalność, brak autentyczności oraz brak możliwości interakcji z przestrzenią sprawiają, że ludzie czują się w tego typu miejscach przedmiotami a nie podmiotami. Innymi słowy:

Obiekty nawiązujące w sposobie zaplanowaniu i estetyce to amerykańskich »mali« oferują wyidealizowany, sztuczny, zafalszowany obraz „bajkowej” przestrzeni. Są mniej lub bardziej udanymi, ale typowymi przykładami »disneylandyzacji« współczesnej kultury.⁸

Uświadomienie tego faktu oraz przytłaczająca monotonia i powtarzalność przy równoczesnej niemocy współtworzenia przestrzeni przez użytkowników sprawiają,

⁸ Ruczyński, Roman, *Tradycyjna urbanistyka a współczesne realizacje przestrzeni publicznych*; [w:] P. Lorens, J. Martyniuk-Pęczek (red.), *Problemy kształtowania przestrzeni publicznych*, Seria Miasto-Metropolia-Region, Wydawnictwo Urbanista, Gdańsk 2011.

iż po pewnym czasie ludzie rezygnują z przebywania w sztucznym „świecie” pełnym zaplanowanych, przewidywalnych i społecznych zachowań. Jak zauważa Bauman:

„(...) centra handlowe buduje się tak, by ludzie byli ciągle w ruchu, stale się rozglądali; (...) nic nie zachęca do tego, by się zatrzymać, spojrzeć jeden na drugiego, porozmawiać, zastanowić się czy podyskutować o czymś innym niż wystawione towary; by spędzić czas pozbawiony wartości handlowej”⁹.

Słowem: brak im tego co oferuje miasto. Szczególnie ważne jest to w kontekście Polski – narodu świadomego swojej indywidualności, niepoddającego się dominacją sztywnych ram. W naszej kulturze uniemożliwienie współuczestnictwa w tworzeniu i używaniu przestrzeni jest „zbrodnią”. Możliwość współ-kreacji, wychodzenie poza schematy, nieprzewidywalność są zaletami życia w mieście – wspólnocie ludzkiej, posiadającej odzwierciedlenie w wymiarze przestrzennym.

⁹ Bauman Zygmunt *Globalizacja. I co z tego dla ludzi wynika*, Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy 2000.

II. PRZEDMIOT PROGRAMU – OŻYWIENIE PRZESTRZENI PUBLICZNEJ ŁODZI

Przedmiotem programu są przestrzenie publiczne miasta Łodzi, które na potrzeby niniejszego Programu oznaczają przestrzenie ogólnodostępne, będące własnością publiczną, czyli wszystkich mieszkańców miasta.

W tym kontekście, przestrzenie prywatne pełniące rolę przestrzeni quasi-publicznych mogą pod pewnymi warunkami stanowić uzupełnienie systemu łódzkich przestrzeni publicznych, jednak nie mogą one odgrywać miejsce roli dominującej.

Dobrze zagospodarowana, utrzymana i atrakcyjna do przebywania przestrzeń publiczna jest jednym z ważniejszych mierników jakości miasta. Aby była odpowiednio ukształtowana musi być zdefiniowana przestrzennie za pomocą pierzei budynków, gdyż to one tworzą ramy, dzięki którym możemy w ogóle mówić o przestrzeni miejskiej. Pierzeje te, oprócz swej geometrycznej formy i architektonicznego opracowania muszą wchodzić w dialog z przestrzenią którą wyznaczają za pomocą usług, znajdujących się w parterach.

W popularnym ujęciu przestrzenią publiczną są place, ulice, aleje, bulwary i pasáže oraz parki i skwery, a także targowiska i place zabaw.

1. MOTTO, WIZJA I CELE PROGRAMU

MOTTO:

Miarą jakości przestrzeni publicznych jest przede wszystkim sposób ich użytkowania – liczba i jakość aktywności ludzi w niej się pojawiających oraz szeroko rozumiane uwarunkowania estetyczne, będące narzędziem uatrakcyjniania przestrzeni.

Zasadą porządkowania istniejących i wprowadzania nowych przestrzeni jest umożliwianie zaistnienia funkcji aktywizujących „życie między budynkami”¹⁰ oraz czytelny podział na przestrzeń publiczną – dostępną dla wszystkich oraz prywatną – dostępną w zależności od woli właściciela.

¹⁰ Pojęcie użyte w polskim tłumaczeniu książki J. Gehla „Życie między budynkami”.

WIZJA PRZESTRZENI PUBLICZNYCH ŁODZI:

Przestrzenie publiczne Łodzi atrakcyjne dla mieszkańców i gości – oddająca ducha miejsca – cechująca się wysoką estetyką, żywotnością, dostępnością i bezpieczeństwem, zapewniająca możliwość interakcji społecznej.

CELE REALIZACYJNE WIZJI:

1. Przestrzeń sprzyjająca interakcjom społecznym
2. Aktywne i atrakcyjne centrum Miasta
3. Poczucie tożsamości, dumy i współodpowiedzialności mieszkańców za Miasto
4. Czytelne granice architektoniczne przestrzeni miejskich

2. ZAŁOŻENIA PROGRAMU

Cele realizacyjne wizji będą osiągnięte poprzez opracowanie i wdrażanie indywidualnych działań dla poszczególnych miejsc, tworzących jeden system.

Modele takich działań służyć będą skutecznemu implementowaniu, monitorowaniu i zarządzaniu czterema wyróżnikami przestrzeni publicznej, które decydują o jej sukcesie:

- a. dostępność
- b. długi okres aktywności
- c. poczucie przynależności i współuczestnictwo mieszkańców
- d. dobra jakość i funkcjonowanie komponentów przestrzeni

a. Dostępność

Rozumiemy przez to:

- rzeczywistą dostępność komunikacyjną – dla pieszych, komunikacją publiczną, rowerową i indywidualną samochodową – aby zapewnić jak największą liczbę użytkowników, umożliwić im swobodne poruszanie się i opuszczenie przestrzeni; również taki sposób lokalizacji, zaprojektowania i zarządzania przestrzenią który zachęca użytkowników do korzystania z niej – rozsądnie w stosunku do potrzeb,

- dostępność społeczną – niewykluczanie żadnej grupy użytkowników przestrzeni (np. niepełnosprawnych – poprzez likwidację barier architektonicznych, elementy projektu pomagające w orientacji osobom niewidomym i słabowidzącym, ale także umożliwienie przebywania w przestrzeni osobom, które nie konsumują w ogródkach lokali komercyjnych – czyli umieszczenie dostępnych dla wszystkich ławek, uatrakcyjnienie przestrzeni dla dzieci),
- rzeczywistą dostępność zarządzającego poszczególnymi fragmentami przestrzeni publicznej i zapewnienie wpływu społeczności lokalnej na kształt i funkcjonowanie przestrzeni,
- dostępność przestrzenno-funkcjonalną, w rozumieniu szeroko rozumianej urbanistyki – likwidacja barier przestrzennych poprzez zapewnienie odpowiednio gęstej sieci ulicznej i pasaży pieszych oraz takiej liczby i jakości przejść przez arterie komunikacyjne i doliny rzeczne (w pasie doliny rzeki Łódki i Jasienia, posiadła wodno-fabryczne).

b. Długi okres aktywności

Oznacza:

- taki sposób zaprojektowania i funkcjonowania przestrzeni, który gwarantuje jej dostosowanie do różnych aktywności w przekroju dobowym oraz pór roku a także atrakcyjność dla różnych grup społecznych, przy jednoczesnym zapewnieniu poczucia bezpieczeństwa i komfortu mieszkańców,
- codzienne użytkowanie miejsca – poprzez lokalizację istotnych publicznych funkcji miejskich (np. obiektów kulturalnych, informacji miejskiej, agend urzędów, węzłów przesiadkowych komunikacji zbiorowej, instytucji ochrony zdrowia, itd.) z uzupełniającym programem usługowym (gastronomii, handlu, innych funkcji komercyjnych),
- wydłużoną aktywność – dobór usług gwarantujący różne godziny otwarcia i grupy docelowe odbiorców,
- aktywność powtarzalna i incydentalna – skonkretyzowane działania grup, osób, firm lub instytucji przyjmujące formę jarmarków, festiwali, akcji informacyjnych i promocyjnych, targi, kiermasze, spotkania, zabawy na wolnym powietrzu. Ważne jest, by powtarzalna aktywność miała nadany rytm: roczny (np. festiwal), miesięczny (np. kiermasz książek) i tygodniowy (np. targ warzyw).

c. Poczucie przynależności i współuczestnictwo mieszkańców

Oznacza:

- wpływ na kształt i funkcjonowanie przestrzeni publicznej – poczucie rzeczywistego zaangażowania miasta w relacje z użytkownikami przestrzeni i lokalną społecznością, zachęcanie do współtworzenia przestrzeni i odpowiedzialności za jej stan i funkcjonowanie,
- program funkcjonowania umożliwiający budowanie tożsamości wspólnotowej – poprzez otwarcie się na inicjatywy lokalnych organizacji pozarządowych, grup społecznych, osób i społeczności lokalnej, cykliczność unikalnych aktywności (np. festiwalu, kermaszu),
- wykorzystanie aktywności i potencjału istniejących instytucji, już funkcjonujących w mieście, niezwiązanych dotąd z przestrzenią publiczną, a posiadających potencjał „wyjścia” i „otwarcia się” na ulicę bądź plac.

d. Dobra jakość i zaprojektowanie

Oznacza:

- **obudowę przestrzeni publicznej** (pierzeje budynków definiujące granice przestrzeni, dominanty architektoniczne, skalę i proporcje), jej **posadzkę** (materiał, rysunek, podziały, ukształtowanie pionowe) oraz **wyposażenie** (meble miejskie, zieleń i mała architektura),
- czytelne rozgraniczenie co jest przestrzenią publiczną, a co nią nie jest – poprzez zabudowę, wyposażoną w funkcje wchodzące w interakcję z przestrzenią publiczną¹¹,
- należy stosować materiały tanie w utrzymaniu – rozumiane jako **elementy wysokiej jakości**, o dużej odporności na niszczenie i dewastację – nie zaś jako najtańsze dostępne na rynku rozwiązania, Wysoka jakość powinna dotyczyć wszystkich elementów pojawiających się w przestrzeni publicznej, czyli nawierzchni, wyposażenia, małej architektury – ponieważ gwarantują one niskie koszty eksploatacji (czyszczenie) i trwałość (odporność na korozję i niszczenie),

¹¹ Przykładowo, wprowadzanie parkanów będzie dopuszczalne tylko w sytuacjach, gdy niemożliwe będzie wprowadzenie zabudowy, bądź instalowanie tego typu obiektów będzie uzasadnione przestrzennie (np. poprzez odniesienie do typologii pałaców miejskich z XIX wieku).

- odpowiednia skala i sposób zaprojektowania całych założeń i ich komponentów – unikanie rozległych, pompatycznych, przeskalowanych rozwiązań – np. wielkich posadzek gdy nie ma dla nich realnego programu funkcjonowania, pomników i zieleni otoczonych drogami, nieuzasadnionych i zbyt rozległych płaszczyzn trawnika itp. Ponadto należy szczególnie zwrócić uwagę na dostosowanie rozmiarów i typów komponentów do skali człowieka – np. wyposażenie przestrzeni umożliwiające użytkownikom bezpośrednią i bezpieczną interakcję z nimi (fontanny dostępne dla dzieci, nieogrodzone pomniki, nawierzchnie z odpowiednich dla sportów miejskich materiałów itd.), jednocześnie uniemożliwiający niszczenie wyposażenia (wandalizm), dostępność wyposażenia, możliwość użytkowania elementów na różne sposoby (np. schody, na których można siedzieć, podwyższenie w posadzce jako scena, ściana oporowa jako galeria itd.),
- projektowanie niewymagające znacznych zmian w strukturze otoczenia – unikanie uzależnienia projektu od wyburzeń lub zmian w strukturze własności, użytkowania; etapowanie gwarantujące aktywność podczas każdej z faz zagospodarowywania przestrzeni,
- łatwość w orientacji i funkcjonowaniu miejsc – kompozycja umożliwiająca łatwą orientację i użytkowanie przestrzeni dająca poczucie bezpieczeństwa. Jest to związane bezpośrednio z użytymi materiałami oraz informacją wizualną,
- tworzenie miejsc – zamiast projektowania przestrzeni – szeroki udział społeczności lokalnej w procesie powstawania miejsca, zachęcanie do aktywnego udziału w życiu przestrzeni.

III. OBSZAR OBJĘTY PROGRAMEM – SYSTEM PRZESTRZENI PUBLICZNYCH

Priorytetem Programu jest centrum Strefy Wielkomiejskiej, ujęte w dwa obszary tematyczne: „przestrzenie Nowego Centrum Łodzi” oraz „u źródeł Piotrkowskiej” (patrz schemat III.6. str. 29). Obszar będący działaniem pilotażowym Lokalnego Programu Rewitalizacji 2007-2013 uznaje się za zakończony. W oparciu o siatkę istniejących ulic i placów oraz nowych przestrzeni publicznych, wynikających z zapisów miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego Program proponuje przyjęcie układu powiązania kluczowych dla miasta przestrzeni publicznych w jeden system.

Na następnych stronach znajdują się schematy istniejących przestrzeni publicznych, zasięg planów miejscowych, umożliwiających wprowadzenie nowych przestrzeni publicznych oraz schematy kierunkowe, ukazujące zakres pożądanych działań inwestycyjnych do podjęcia przez Urząd Miasta.

1. ZASADY, WEDŁUG KTÓRYCH OPRACOWANO SYSTEM KLUCZOWYCH PRZESTRZENI PUBLICZNYCH WYSOKIEJ JAKOŚCI W ŁODZI:

a. Traktowanie istniejących przestrzeni o dużym znaczeniu jako rdzenia systemu

Podstawowym kryterium, zgodnie z Polityką Przestrzenną Miasta Łodzi, było wyjście od stanu istniejącego. Rozwój miasta i jego przestrzeni publicznych oparty jest ulicę Piotrkowską, biegnącą na osi północ-południe. W oparciu o ten „kręgosłup” oraz w związku z intensyfikacją prac nad Nowym Centrum Łodzi, szczególnie w zakresie rewitalizacji i tworzenia nowych przestrzeni publicznych, wyznaczono ciągi ulic (w tym nowych), łączących elementy węzłowe (place, skrzyżowania, dominanty architektoniczne).

b. Hierarchia oraz różnorodność funkcjonalna i estetyczna

W ramach systemu pojawiają się przestrzenie o różnej skali i charakterze, od przestrzeni rozległych do kameralnych, zarówno istniejące jak i planowane. Zapewnia to możliwość realizacji wielu rodzajów aktywności od kameralnych spotkań sąsiedzkich po imprezy masowe na skalę całego łódzkiego obszaru metropolitalnego.

c. Punkty węzłowe

Ze względu na charakter Łodzi – w rozumieniu jej uwarunkowań przestrzennych – konieczne jest rozważanie układu przestrzeni publicznych jako system powiązań punktów (konkretnych miejsc, instytucji, placów, pasaży, parków i zieleńców) poprzez ciągi ulic (gwarantujących atrakcyjne wyposażenie funkcjonalne), a nie obszarowo. Podejście obszarowe jest częściowo możliwe jedynie w obszarze Nowego Centrum Łodzi oraz w rejonie Starego Rynku i placu Wolności.

d. Ciągłość komunikacji

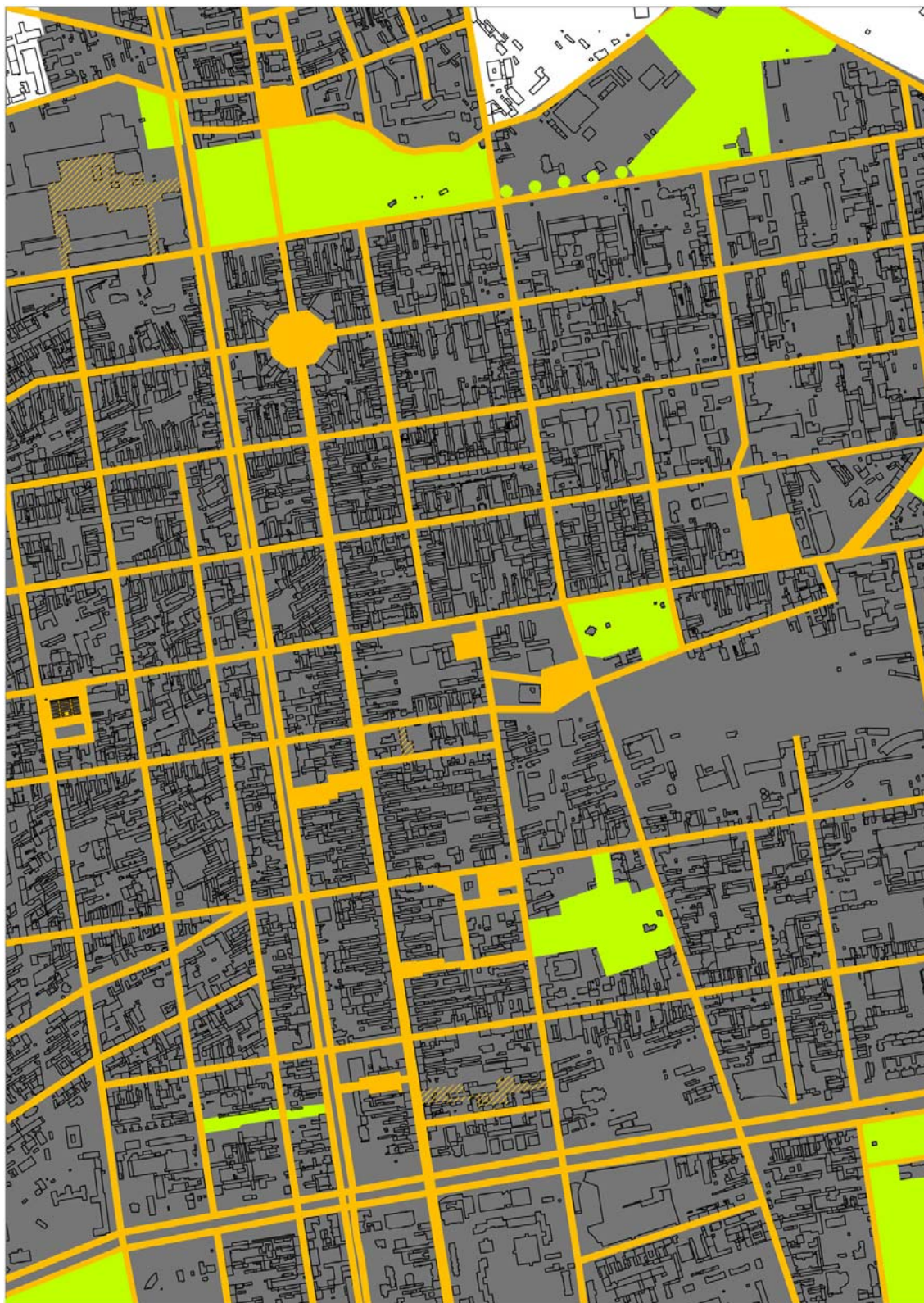
Ze względu na duży rozmiar kwartałów wielkomiejskich, generujących duże odległości do pokonania dla pieszych, konieczne jest wsparcie systemu przestrzeni publicznych przez dobrze funkcjonującą komunikację zbiorową. Konieczne są pewne uzupełnienia sieci, które w wyniku dalszych analiz (w tym studium systemu komunikacyjnego Łodzi) mogą lub wręcz powinny wzbogacić system¹².

e. Możliwość rozbudowy od śródmieścia na zewnątrz

Przyjęty system, poprzez istniejący układ oraz zauważone możliwości jego wzbogacenia, pozwala na swobodne i niemal „naturalne” rozbudowywanie go na obszary sąsiadujące. Umożliwia to aktywizację nie tylko nowych przestrzeni, ale w ogóle obszarów miasta, które są „wykluczone” z całości organizmu.

¹² Warte rozważenia jest uwzględnienie budowy powiązania kluczowych i oderwanych elementów systemu przestrzeni publicznych w Łodzi za pomocą nowego powiązania komunikacją zbiorową (tramwajową lub autobusową), np. wpisującą się w założenia społecznego projektu „Europejski Tramwaj Kultury”

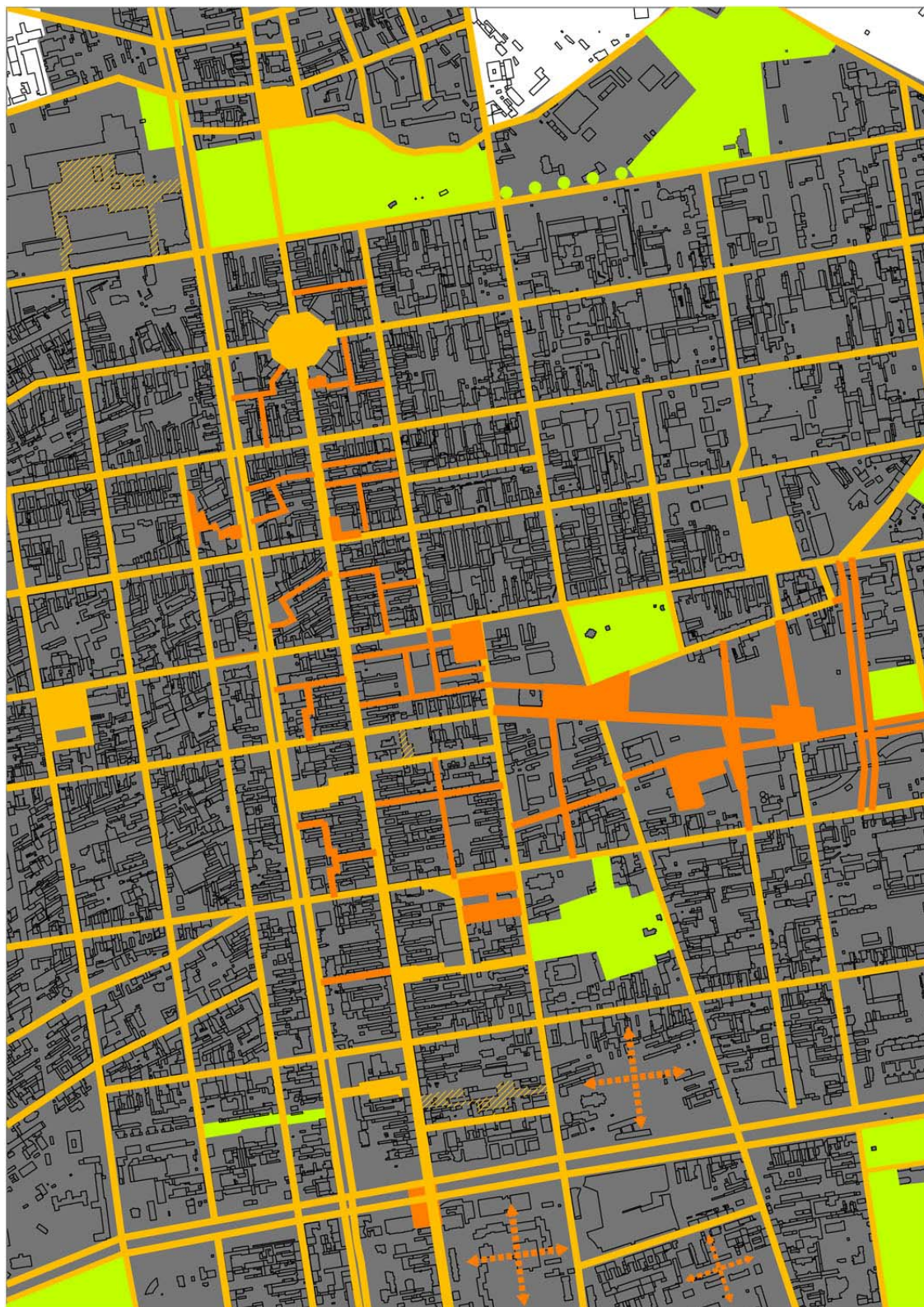
2. SCHEMAT: ISTNIEJĄCY UKŁAD ULIC, PLACÓW I PRZESTRZENI ZIELONYCH

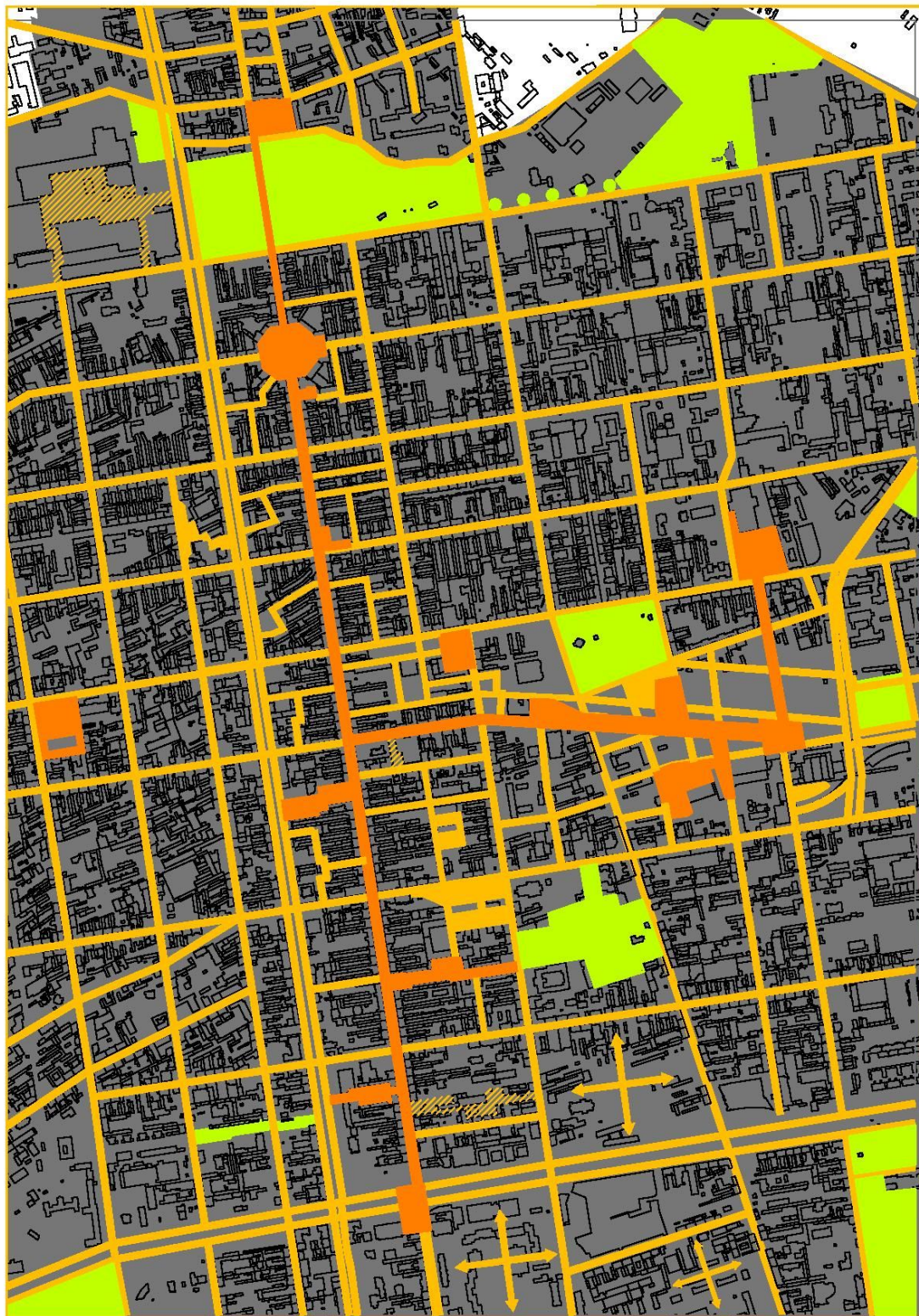
3. SCHEMAT: OBSZAR CENTRUM OBJĘTY PLANAMI MIEJSCOWYMI

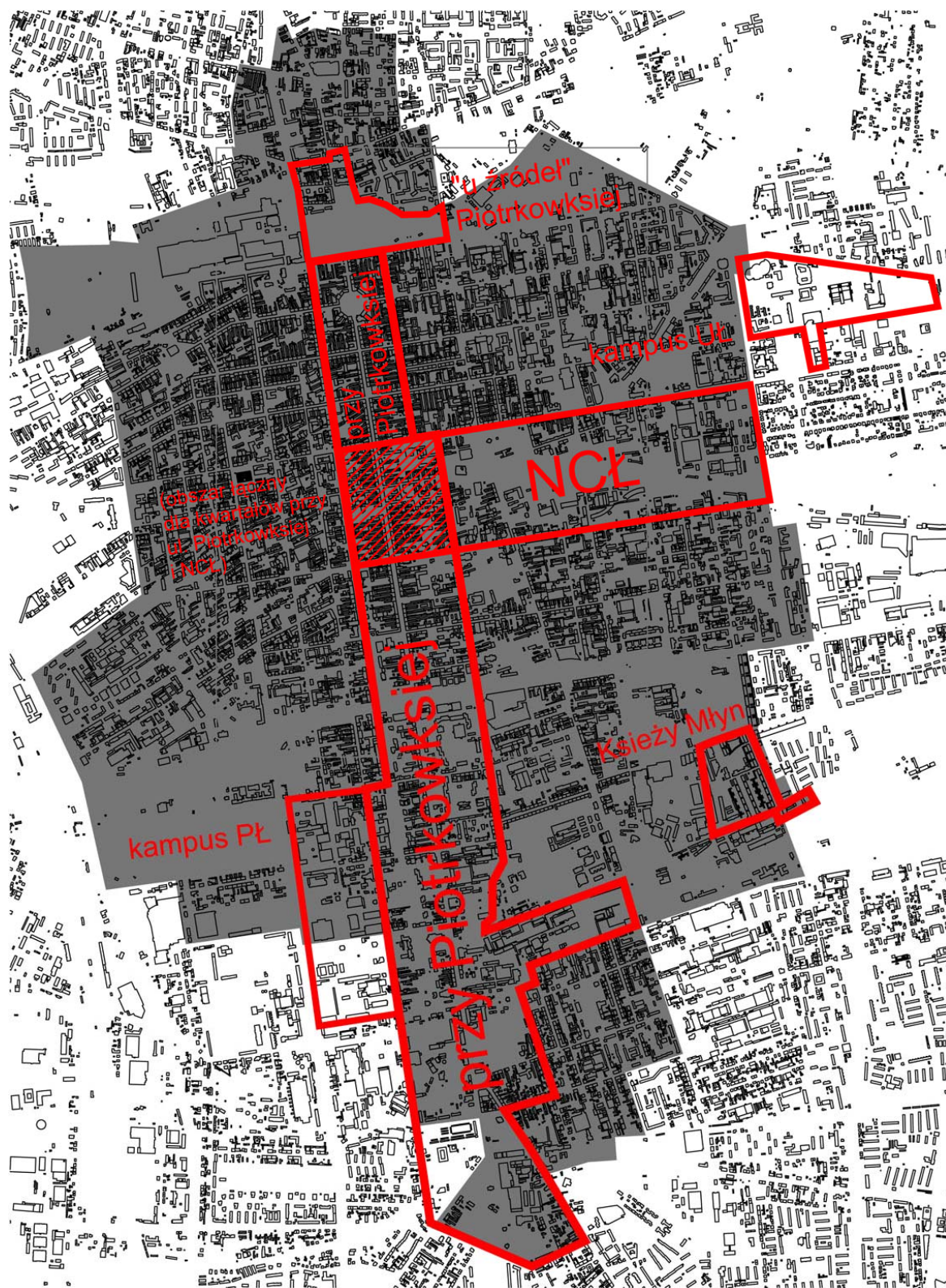
4. SCHEMAT: NOWE PRZESTRZENIE PUBLICZNE, WYNIKAJACE Z ZAŁOŻEŃ PLANÓW MIEJSCOWYCH

5. SCHEMAT: SYSTEM PRZESTRZENI PUBLICZNYCH WYSOKIEJ JAKOŚCI 2020+

6. SCHEMAT: OBSZARY TEMATYCZNE PRZESTRZENI PUBLICZNYCH

IV. REALIZACJA PROGRAMU

*Cele realizacyjne wizji
będą osiągnięte
poprzez opracowanie
i wdrażanie
indywidualnych
działań dla poszczególnych
miejsc tworzących
razem system.
Modele takich działań
służyć będą skutecznemu
implementowaniu,
monitorowaniu
i zarządzaniu
**czterema
wyróżnikami
przestrzeni
publicznej, które
decydują o jej sukcesie***

str. 34

2. DZIAŁANIA W RAMACH PROGRAMU – 6 KROKÓW REALIZACJI PROGRAMU

Dla Systemu Przestrzeni Publicznych, w podziale na obszary tematyczne muszą zostać opracowane, w oparciu o opisane poniżej wytyczne:

- a. Analiza zapisów w MPZP i innych planów miasta i/lub wskazanie do ujęcia w planie**
- b. Diagnoza miejsca**
- c. Akcje i wydarzenia – włączenie mieszkańców**
- d. Tymczasowe zagospodarowanie przestrzeni**
- e. Poprawa funkcjonalności i estetyki drobnymi działaniami**
- f. Remont, przebudowa, zmiana organizacji przestrzeni**

- a. Analiza zapisów w MPZP i innych planów miasta i/lub wskazanie do ujęcia w planie**

Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego jest bardzo ważny, gdyż stanowiąc akt prawa miejscowego opisuje wiele parametrów przestrzennych, które mają bezpośrednie przełożenie na sposób zagospodarowania i kształtowania pierzei ulic oraz placów. Ponadto określa który obszar jest przestrzenią publiczną, czyli stwierdza który teren niezabudowany jest wartością ogólnomiejską. W momencie planowania jakiegokolwiek budowy czy przebudowy zapisy planu są obligatoryjne.

Dla obszarów, gdzie nie ma planów należy opracować wytyczne dla przestrzeni publicznych oraz dążyć do ich wprowadzenia w taki dokument w przypadku decyzji o przystąpieniu do jego przygotowania.

b. Diagnoza miejsca

Przy realizacji każdego z zadań bardzo istotna jest analiza stanu wyjściowego.. Pomocą dla jej przeprowadzenia jest zamieszczona poniżej karta diagnozy przestrzeni publicznej, obejmująca zagadnienie planu miejscowego i planów inwestycyjnych, analizę behawioralną, funkcjonalną, estetyczną i komunikacyjną.

Integralną częścią diagnozy są wnioski, które należy zapisać w oparciu o wzór karty „kierunki działań”, podzielonej na wytyczne w ramach pozostałych 5 kroków realizacji.

Dalej zamieszczono również kartę audytu działań, pozwalającą na ocenę efektów podjętych działań oraz kartę wspierającą mapowanie behawioralne podczas badania danego miejsca.

Z przeprowadzonej diagnozy będą wynikały kolejne zadania, których realizacja będzie konieczna do poprawy stanu danej przestrzeni publicznej (zgodnie z założeniami Programu). Od rodzaju zadań będzie zależało ich przypisanie konkretnej komórce organizacyjnej UMŁ / miejskiej jednostce organizacyjnej.

KARTA DIAGNOZY <i>ex ante</i> PRZESTRZENI PUBLICZNEJ									
LOKALIZACJA:									
CZY ISTNIEJE PLAN MIEJSCOWY	TAK				NIE				
TREŚĆ ZAPISÓW MPZP									
CZY W STOSUNKU DO OBSZARU ISTNIEJĄ PLANY INWESTYCYJNE? [zapisane w budżecie miasta i / lub WPF]	TAK				NIE				
	OPIS ZADANIA:				TERMIN REALIZACJI ZADANIA:				
					PRAWDOPODOBIENSTWO REALIZACJI ZADANIA:				
LICZBA UŻYTKOWNIKÓW [średnio w ciągu doby, na podstawie pomiaru tygodniowego]									
OPIS ZACHOWAŃ UŻYTKOWNIKÓW (rezultat mapowania behawioralnego)									
OGÓLNA OCENA WPŁYWU MIEJSCA NA SAMOPOCZUCIE	NEGAT.	-3	-2	-1	0	1	2	3	POZYT.
ISTNIENIE PUNKTÓW KONCENTRACJI	BRAK	0	1	2	3	4	5	DUŻO	

DOMINUJĄCA FUNKCJA MIEJSCA										
CZY DOMINUJĄCA FUNKCJA MIEJSCA JEST SATYSFAKCJONUJĄCA?		TAK					NIE			
OCENA ESTETYKI [inform. wizualna, reklamy, etc.-]		NEGAT.	-3	-2	-1	0	1	2	3	POZYT.
OCENA CZYSTOŚCI		NEGAT.	-3	-2	-1	0	1	2	3	POZYT.
OCENA BEZPIECZEŃSTWA		NEGAT.	-3	-2	-1	0	1	2	3	POZYT.
POZIOM SKOMUNIKOWANIA MIEJSCA										
Komunikacja piesza:		NISKI	0	1	2	3	4	5	WYSOKI	
wyjaśnienie										
Komunikacja zbiorowa:		NISKI	0	1	2	3	4	5	WYSOKI	
wyjaśnienie										
Komunikacja rowerowa:		NISKI	0	1	2	3	4	5	WYSOKI	
wyjaśnienie										
Komunikacja indywidualna:		NISKI	0	1	2	3	4	5	WYSOKI	
wyjaśnienie										
WAŻNE INSTYTUCJE / PRZEDSIĘBIORSTWA / OBIEKTY										
CZY ISTNIEJĄCE INSTYTUCJE PRZYCIĄGAJĄ UŻYTKOWNIKÓW?	Nazwa									
	Liczba wg danych jednostki									
	Liczba wg badania									
WIZJA PRZEMIANY MIEJSCA – WYNIK KONSULTACJI SPOŁECZNYCH										

KIERUNKI DZIAŁAŃ						
SEKWENCJA DZIAŁAŃ	DZIAŁANIE KONIECZN E?		OPIS DZIAŁAŃ	JEDNOSTKA ODPOWIE- DZIALNA	TERMIN REALIZACJI [miesiąc/rok]	BUDŻET
	TAK	NIE				
WPROWADZENIE ZAPISÓW W PLANIE MIEJSCOWYM						
AKCJE I WYDARZENIA W PRZESTRZENI PUBLICZNEJ						
PROPOZYCJE TYMCZASOWEGO ZAGOSPODAROWAN IA PRZESTRZENI						
DZIAŁANIA DLA POPRAWY FUNKCJONALNOŚCI I ESTETYKI DROBNYMI DZIAŁANAMI						
WYTYCZNE DO REMONU, PRZEBUDOWY ZMIAN ORGANIZACJI PRZESTRZENI						
GŁÓWNE REKOMENDACJE DLA MODELU KOMUNIKACYJNEGO						

KARTA AUDYTU DZIAŁAŃ <i>ex post</i> PRZESTRZENI PUBLICZNEJ									
LOKALIZACJA:									
CZY ISTNIEJE PLAN MIEJSCOWY	TAK				NIE				
TREŚĆ ZAPISÓW MPZP									
LICZBA UŻYTKOWNIKÓW <i>[średnio w ciągu doby, na podstawie pomiaru tygodniowego]</i>									
OPIS ZACHOWAŃ UŻYTKOWNIKÓW (rezultat mapowania behawioralnego)									
OGÓLNA OCENA WPŁYWU MIEJSCA NA SAMOPOCZUCIE	NEGAT.	-3	-2	-1	0	1	2	3	POZYT.
ISTNIENIE PUNKTÓW KONCENTRACJI	BRAK	0	1	2	3	4	5	DUŻO	
DOMINUJĄCA FUNKCJA MIEJSCA									
CZY DOMINUJĄCA FUNKCJA MIEJSCA JEST SATYSFAKCJONUJĄCA?	TAK				NIE				
OCENA ESTETYKI <i>[inform. wizualna, reklamy, etc.-]</i>	NEGAT.	-3	-2	-1	0	1	2	3	POZYT.
OCENA CZYSTOŚCI	NEGAT.	-3	-2	-1	0	1	2	3	POZYT.
OCENA BEZPIECZEŃSTWA	NEGAT.	-3	-2	-1	0	1	2	3	POZYT.
POZIOM SKOMUNIKOWANIA MIEJSCA									
Komunikacja piesza:	NISKI	0	1	2	3	4	5	WYSOKI	
Komunikacja zbiorowa:	NISKI	0	1	2	3	4	5	WYSOKI	
Komunikacja rowerowa:	NISKI	0	1	2	3	4	5	WYSOKI	
Komunikacja indywidualna:	NISKI	0	1	2	3	4	5	WYSOKI	
WAŻNE INSTYTUCJE / PRZEDSIĘBIORSTWA / OBIEKTY									
CZY ISTNIEJĄCE INSTYTUCJE PRZYCIĄGAJĄ UŻYTKOWNIKÓW?	TAK				NIE				

FORMULARZ MAPOWANIA BEHAWIORALNEGO

NR	PŁEĆ		WIEK						AKTYWNOŚCI								
	K	M	0-6	7-18	19-34	35-50	51-65	65+									
1																	
2																	
3																	
4																	
5																	
6																	
7																	
8																	
9																	
10																	
11																	
12																	
13																	
14																	
...																	
n																	

c. Akcje i wydarzenia – włączenie mieszkańców

Dla zapewnienia atrakcyjność przestrzeni publicznych w aspekcie społecznym, planowane jest organizowanie i wspieranie w tym względzie stowarzyszeń i fundacji w przeprowadzaniu wydarzeń integrujących mieszkańców Łodzi.

Ogłaszane będą konkursy na organizację przez w/w podmioty różnego rodzaju wydarzeń w przestrzeni publicznej¹³. W tym zakresie możliwa będzie realizacja różnego rodzaju gier miejskich, *eventów*, teatrów miejskich, mniejszych festynów oraz dowolnych innych przedsięwzięć angażujących mieszkańców, służących ożywieniu przestrzeni miejskiej.

Ponadto w ramach programów dla konkretnych miejsc w przestrzeni publicznej zostanie opracowany program cyklicznych wydarzeń, jak targi, festyny, jarmarki miejskie, święta lokalne, juwenalia etc.

d. Tymczasowe zagospodarowanie przestrzeni

Część z opisanych powyżej wydarzeń będzie pozostawiała po sobie ślad w przestrzeni – w postaci różnego rodzaju instalacji, aranżacji przestrzeni, pojawiania się elementów tymczasowych, ale wzbogacających przestrzeń i jej estetykę. W ramach wzmożonej aktywności w danej przestrzeni może pojawić się potrzeba tymczasowego zagospodarowania – według określonych indywidualnie zasad i czasu istnienia w przestrzeni – pewnych miejsc, zanim zostaną one zdefiniowane ostatecznie. Program dopuszcza takiego rodzaju aktywność pod warunkiem poszanowania potrzeb wszystkich stron, których dane zagospodarowanie może dotyczyć.

e. Poprawa funkcjonalności i estetyki drobnymi działaniami

Mając na uwadze kondycję finansową Łodzi należy przede wszystkim dbać o poprawną realizację działań bieżących (takich jak utrzymanie czystości, szybką

¹³ Na podstawie uchwały nr LII/1082/12 Rady Miejskiej w Łodzi z dnia 21 listopada 2012 r. w sprawie przyjęcia „Wieloletniego programu współpracy Miasta Łodzi z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, na lata 2013-2015” oraz kolejnych uchwał o wieloletniej współpracy oraz na podstawie rocznych programów współpracy.

reakcję na akty wandalizmu) oraz zakładać systematyczne przeprowadzanie niskokosztowych napraw, uzupełnień brakujących elementów, czy wprowadzania nowych funkcji w już istniejące obiekty, bądź umożliwienie już istniejącym „wyjścia” w przestrzeń publiczną.

f. Remont, przebudowa, zmiana organizacji przestrzeni

Wiele miejsc, przez były przez lata zaniedbane, wymagało będzie kosztownych przebudów czy zmian w organizacji przestrzeni. Zanim jednak to nastąpi należy wykorzystać już istniejący potencjał, ożywić przestrzeń innymi środkami niż działania twarde. Nie powinna się zdarzać sytuacja w której zostaje przeprowadzona kosztowna modernizacja a brakuje programu wydarzeń i nie ma zapewnianych usług, zapewniających obecność ludzi na danym miejscu.

3. OBSZARY TEMATYCZNE PROGRAMU ORAZ OKRES REALIZACJI PROGRAMU

Opracowanie programu działań każdego z wymienionych poniżej miejsc (w podziale na obszary tematyczne), powinno odbywać się na podstawie opracowanego szczegółowo harmonogramu, przyjętego Zarządzeniem Prezydenta Miasta, po akceptacji Skarbnika Miasta co do zagadnień finansowych (konieczność zabezpieczenia środków może zostać wprowadzona w budżety różnych jednostek Urzędu Miasta Łodzi).

a. OBSZAR: „PRZY PIOTRKOWSKIEJ” – do 2016

- nowe przestrzenie publiczne wynikające z planów miejscowych;
- pasaż Rubinsteina;
- pasaż Schillera i plac Komuny Paryskiej;
- przestrzeń przy ul. Piotrkowskiej i al. Mickiewicza;

b. OBSZAR: „PRZESTRZENIE PUBLICZNE NCŁ” – do 2017

- rynek i ulice NCŁ;
- plac przed Bramą Miasta;

- ul. Traugutta – łącznik do Piotrkowskiej;
- Pasaż pieszy do Piotrkowskiej;
- plac Dąbrowskiego;
- pasaż Knychalskiego.

c. OBSZAR: „U ŹRÓDEŁ PIOTRKOWSKIEJ” – do 2020

- Stary Rynek;
- ul. Nowomiejska i Zgierska;
- Park Staromiesjki.

d. ISTOTNE PRZESTRZENIE PUBLICZNE POZA WYRÓŻNIONYM SYSTEMEM – 2020+

- Księży Młyn;
- Kampus Politechniki Łódzkiej;
- Kampus Uniwersytetu Łódzkiego.

4. ZADANIA DODATKOWE

Urząd Miasta Łodzi powinien podejmować inicjatywę legislacyjną, dążącą do wyróżnienia w istniejących przepisach pojęcia przestrzeni publicznej, traktującą ją jako **cel publiczny**, co umożliwiłoby prawidłowe ustawienie hierarchii ważności w miastach, zabezpieczenie i ochronę istniejących przestrzeni publicznych i wprowadzanie, tak gdzie jest to potrzebne, nowych. Zapisy te powinny szczególnie uwzględniać charakter zabudowy istniejących centrów historycznych miast. Otworzyłoby to drogę do dalszych ustaw, w tym o własności warstwowej i rewitalizacyjnej, które umożliwiłyby lepiej zintegrowane i poparte odpowiednim aparatem prawnym działania mające na celu poprawę jakości przestrzeni publicznych.

Drugim zadaniem jest podjęcie współpracy z instytucjami naukowymi i kulturalnymi, które mogłyby animować życie w przestrzeniach publicznych, co przyniosłoby korzyści dla całego Miasta, ale i dla własnych interesów wspomnianych podmiotów.

Dla ułatwienia organizowania wydarzeń w przestrzeniach publicznych konieczne jest stworzenie „instrukcji” w formie broszury informacyjnej, opisującej wszystkie kroki, które należy podjąć w celu realizacji tego typu przedsięwzięć.

KONSULTACJE SPOŁECZNE PROJEKTU DOKUMENTU

Bieżące informacje znajdują się na stronie:

www.ulicapiotrkowska.pl

(wejście przez zakładki: „Strategia”, „Atrakcyjne przestrzenie publiczne”);

Treść zarządzenia o konsultacjach i formularz konsultacji znajduje się na stronie:

www.uml.lodz.pl

(wejście przez zakładki: „Samorząd”, „Konsultacje społeczne”);

Kontakt:

Natalia Mackiewicz

Bartosz Poniąkowski

(42) 272 61 42

n.mackiewicz@uml.lodz.pl

Program konsultacji:

Konsultacje społeczne prowadzone będą w okresie od dnia 12 marca 2013 r. do dnia 22 marca 2013 r. do godz. 16⁰⁰ w formie:

- 1) **wydarzenia** zorganizowanego w wyznaczonych przestrzeniach publicznych mającego na celu zapoznanie mieszkańców Łodzi z problematyką powiązania historycznej osi miasta z Nowym Centrum Łodzi, jako głównego systemu przestrzeni publicznych; wydarzenie odbędzie się na Starym Rynku, dnia 16 marca 2013 r. w godzinach 11⁰⁰ – 14⁰⁰;
- 2) **spotkania otwarte** z mieszkańcami miasta Łodzi umożliwiające omówienie i ocenę konsultowanego Programu, a także wyrażenie opinii i propozycji oraz

składanie ich do protokołu; spotkanie odbędzie się w Miejskim Punkcie Kultury PREXER - UŁ, ul. Pomorska 39 w Łodzi, w dniu 16 marca 2013 r., w godzinach 15⁰⁰ – 18⁰⁰;

- 3) przyjmowania propozycji i opinii na piśmie, w tym również drogą elektroniczną, **na formularzu konsultacyjnym**, który dostępny będzie:
- w Biuletynie Informacji Publicznej Urzędu Miasta Łodzi pod adresem <http://bip.uml.lodz.pl/>;
 - na stronie internetowej Urzędu Miasta Łodzi pod adresem www.uml.lodz.pl (wejście przez zakładki: „Samorząd”, „Konsultacje społeczne”);
 - na stronie ulicy Piotrkowskiej pod adresem www.ulicapiotrkowska.pl (wejście przez zakładki: „Strategia”, „Atrakcyjne przestrzenie publiczne”);
 - w sekretariacie Biura Architekta Miasta w Departamencie Architektury i Rozwoju Urzędu Miasta Łodzi, ul. Piotrkowska 113, pok. 201,
- podczas spotkania otwartego, o którym mowa w pkt 2.

Ze względu na potrzeby organizacyjne, prosimy o zgłaszanie uczestnictwa w wydarzeniu organizowanym w przestrzeniach publicznych do dnia 11 marca 2013 r. poprzez przekazanie wiadomości mailem na adres: konsultacje@uml.lodz.pl (w tytule wpisując „zgłoszenie udziału”) lub telefonicznie pod numer telefonu: (42) 272 61 42 w godzinach 8⁰⁰-16⁰⁰ (wtorki – 9⁰⁰ – 17⁰⁰).

Zakres negocjowalny:

1. określenie kierunków dalszego rozwoju systemu przestrzeni publicznych wysokiej jakości;
2. wprowadzenie w zapisy Programu pomysłów ożywienia przestrzeni publicznych, nazw wydarzeń cyklicznych, kierunków rozwiązań projektowych itp.;
3. rozwinięcie Programu o inne, istotne dla mieszkańców kwestie, nie ujęte dotąd w Programie;
4. zaproponowanie nazwy Programu ujmującej kwestię poprawy jakości przestrzeni publicznych Łodzi.

Uwaga: Konsultacje nie obejmują zagadnień związanych z przebudową ulicy Piotrkowskiej i regulaminem sezonowych ogródków gastronomicznych przy ul. Piotrkowskiej.